

SEYRAN SƏXAVƏTİN "Seçilməmiş əsərləri"

(əvvəli ötən sayımızda)

Seyran Səxavətin bütövlük, vahidlik həyat idealıdır. Ayrılıqlar, çəkişmələr dörd bir yandan Azərbaycan torpağını, xalqını faciələrə düşər elədi. Bölgələrə bölünməyin ağır nəticələrini əsrinin küləsi Seyran Səxavət yana-yana dilə gətirir. "Aşıq Ələsgərə xəbərcilik" adlandırdığı şeirində xalqın böyük faciəsini verir. Qərbi Azərbaycanda doğulub, yaşayıb-yaratmış böyük ustadına

**Xəbərin var, ay Dədə
Sənə Yeraz deyirlər.
Mənim adım olmasın
Borçalı çökəyindən
Gələnlərə Qraz deyirlər?**

Yanır bundan, göynəyir içi, bütöv torpağın insanlarıyla birgə bölünməsinə xəyanət sayır. Amma demir xəyanətdir. Elə deyilişindən, sətiraltı kinayə və təəssüfündən duyursan, anlayırsan ki, torpağı, vətəni bölənlərə sinəsində nifrəti kükrəyir, daşır:

**Elə bil ki,
gözümən görmüşəm,
Uç yerdən çatlayıb gorun.
Mən də üç dəfə deyirəm:
Durun! Durun! Durun!
Ölmüşəm ay Dədə,
Molla çağır, ehsan ver,
Yerdən götür məni.**

Ayrılığın daşı dəyən sinəsi göynəyən, yad əllərdə nalə çəkən Qarabağ bu ayrılığın, bu bölünmələrin əzabını çəkir. Hakimiyyətə həris qüvvələrin məddəsi torpaqlarımızın başında çatladı.

Hərəsi öz tərəfinə çəkən Azərbaycanımızın "yerazları", "qrazları", "birazları" dəhşətdir, bu gün bütövlükdə faciəmizin sona yetməsinə əngəl törədən məsələdir. Seyran Səxavətin şeirində "Durun! Durun! Durun!" bu Vətənsizlərə. Qəlbsizlərə mesajdır.

Daşın nə yaman ağırdır, - deyə müraciət etdiyi Qarabağın içindən "gəmiridiyi" taleyinə acıyır, qəzəbindən söyür özünə, qarabağlılara, əslində bu söyüşdə ("it unu kimi dağıldı, pərən-pərən oldu camaatımız") nə qədər güclü təəssüf hissi var.

**İndi həsrət qalmışq
Qarabağın yazına.
Gözümüz görə-görə
getdi Qarabağ
kreslo davasında
anasının əmcəyini kəsənlərin
güdazına...**

Ancaq əməlinin cəzasını çəkməyənlərin, belələrinin təpəsinə güllələrin vurulmamasını görüb "cızdığım çıxıb yanışam" deyən şair əslində vətəndaş səsini yüksəldir. Günahkarların, torpağı satanların cəzasını tələb edir. O bu reallıqların şahididir ki, "vətənsünasların", "gödənsünasların" işinin hamar getdiyi bir zamanda Qarabağ qumar masasına qoyulmuşdu -

**Namus-qeyrət, nə vardısı,
Hamsı nəfsin ayaqları altına
sərilmişdi
qəzil palaz kimi...**

Vicdanı "lal-kar", namusu "çopur", satqın, "kreslo müharibəsi" aparanların mümkün olsa başına gülləni şair özü çaxar. Aşağıdakı misralarda məhz belə kreslo hərislərinə "hücum" var, "nifrət" var, "kinayə" var, o kin, nifrət daha yüksək pafosla məqamında işlənən, xalqdan gələn "oyna, gülüm, oyna..." ifadəsinin canındadır...

**Oyna, gülüm, oyna...
Oyna, gülüm, oyna...
Oyna, dirim, oyna...
Zəngilanı, Şuşanı,
Füzulini, Cəbrayılı,
Laçın yurdu Laçını
Sabaş verim, oyna,
Oyna, gülüm, oyna...
Oyna, gülüm, oyna...**

Bu oynamada əldən gedən vətən torpaqları xatırladılır, vətən xainlərinin başına Təbriz, Ərdəbil, Dərbənd, Göyçə toxmaq kimi vurulur. Yurdu satanlara, vətən xainlərinə ölüm hökmü oxunur.

Vəba, taun kimi Qarabağ elini çuğlayan qaçqınlıq, köçkünlük dərдинi qabardır...

**Kirvən gəlsin toyuna;
Ərdəbil, Göyçə, Dərbənd,
Təbriz gəlsin toyuna...
Qorqud qurban boyuna,
Oyna, gülüm, oyna...
Xalq yurdunu tərk edir...**

Bu son misra - "Xalq yurdunu tərk edir" böyük bir faciənin ağrısını çiyinlərində daşıyan şairin vətəndaş səsidir...

Hər sətrində, hər misrasında vətəndaş şairin qeyrət hayqıranı bağırtısı duyulur. Şair yurdunu tərk edən xalqına, bütövlüyünü itirməkdə olan Azərbaycanına yas tutur bu "Oyna, gülüm, oyna..." misralarıyla...

"Dördayaqlı xəyanət hamımızdan bərk gedir" deyən şair doqquz milyonluq xalqı üçün bir

kreslo diləyir, "doqquz milyonluq kreslo görməmişəm" - deyərək, torpağını, vətənin belə satan o kreslo ölülərinə qarşı kükrəyən nifrətini ifadə edir.

Şair bütün ümidlərini itirməyib, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xalqımıza bəxş etdiyi müstəqillik xain qüvvələrin əliylə beşiyində boğulsa da, M.Ə.Rəsulzadənin dediyi kimi "bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz" kimi tarixi həqiqət yerini tapdı. 70 il müstəqilliyi uğrunda gizlin-aşkar döyüşən, vətən oğulları onu yenidən başımız üstündə dalğalandırdı. Şair müstəqilliyini sevmə vətən övladlarına, ölkəsi-

nə, yurduna güvənir. Bu gün dünyanın hər yerində dalğalanan Azərbaycan bayrağına, o bayrağın mənsub olduğu Azərbaycan Dövlətinə, xalqına güvənir. Xalqının birliyi amalı olan vətən oğullarına üz tutur. Tanıdığı bir kreslo yeri var - o da Azərbaycandır... Doğmalarına sahib çıxan Azərbaycan. Dərdi tarixlərə sığmayan Azərbaycan... Köksü yaralı Azərbaycan - Dərbənd, Borçalı, Göyçə, Təbriz kimi balaları üçün qanlı göz yaşları tökərkən dərдинin üstünə dərd gələn Azərbaycan... O kreslolara həris qüvvələr unudular onun dərдинi; hərə özünə tərəf çəkdi, arada dağlardan səngəri olan Şuşa, Laçın, Kəlbəcər, Dirili Qurbanın məzar torpağı Cəbrayıl, Zəngilan, muğamın beşiyi Ağdam... düşməni tapdağına mərüz qaldı. Bir qərinəyə yaxındır mələr qalıb... Şair o vicdanı çirklilərin əməllərinin əzabını çəkən Azərbaycanın bir daşı üçün canını qurban verməyə hazır olan qazilərinin, igidlərinin səsini bəyan edir... kor gözləri, kar qulaqları açmağa çalışır:

**Doqquz milyon
Bir kresloya yerləşməz.
Qardaşım, bacım
doqquz milyon
bir kresloda birləşməz...**

Güvəndiyi milyonlarla həmvətənlərinə üz tutur; Azərbaycanı sevmək, bir otaqda olan kreslo üçün yox, hakimiyyət üçün yox, Vətən-Bütöv Azərbaycan uğrunda döyüşək, birləşdirək şərqli, qərbli, cənublu, şimalı Azərbaycanımızı... əl çəkək şəxsi istəklərimizdən, əl çəkək vətəndə həvəsimizdən, bölgələrə bölünməyimizdən, bir-birimizin ayağıımızdan çəkməyimizdən... əl çəkək Avropa, Amerika, ATƏT pərdəsi altında yurdumuzda nəfsi olanların arxasınca sürünməkdən... Böyük amal uğrunda hər şeyə hazır şair torpağıımıza göz dikənləri, onlarla həmrəy olanları, onların pulu ilə ölkədə "parçala və hökm sür" siyasətini dəstəkləyənləri məhv etməyə qadir arzusunu boğa bilmir.

**Sevmək ki, parçalanmasın...
Sevincdən ölə bilərdim,
Gör nə gözəl olaydı-
Hamımız bir kresloda,
Yaxası gen olaydı-
bir ayağı Təbrizdə,
İrəvanda, Dərbənddə,
Borçalı çökəyində
Gəlin!**

Vətəni o satılmışlar satıb, şair indi özündə, xalqında, dövlətində o torpaqları geri almaz üçün təpəri, gücü görür və o siyasi dulları rədd edir, öz gücümüzlə işğal altında olan torpaqlarımızı almağa səsləyir vətən oğullarını, onun-bunun havasına oynamağın acı zəhərini dadmış vətən oğlu kimi döyüşə hazırdır...

Seyran Səxavətin yaradıcılığında bir məqam da diqqəti çəkir və bu da onun fərdi yaradıcılıq keyfiyyətləri kimi dəyərləndirilə bilər. O vəzifəpərəstləri, təhlükəli bir xəstəlik olan kreslo ölülərini tənqid edərkən, yaxud da başqa bir məsələni qabardarkən yüksək yaradıcı keyfiyyətləri üzə çıxır.

Elə "Oyna gülüm, oyna" xalq mahnısından gələn bir misra şeirin ideya-məzmun keyfiyyətlərinə orijinallıq verməklə yanaşı, yazıçı, şair fərdiyyətinin bədii təfəkkür gücünü də ortaya qoymuş olur. Ümumictimai-siyasi hadisələrin gərginləşdiyi bir zamanda başımızın üstünü almış bəlanın xalq, dövlət səviyyəsində nələrə gətirib çıxara biləcəyindən, nə kimi faciələr törədə biləcəyindən narahat bir vətəndaş qayəsini, narazılığını, qəzəbini ortaya qoymağa imkan yaradır.

Onun fərdi arzu və istəklərdən çox, milli və bəşəri dəyərləri üstün tutan, milli motivə köklənən bir şair, sənətkar olduğu görünür. Burada onu özündən çıxaran dərd ictimai xarakter daşıyır.

"Məsələ, "oyna, gülüm, oyna" şairin qəlbində yaratdığı dərdi, üreyinə dolan qəhəri bə-

dii cəhətdən daha təsirli, daha qüvvətli vermək üçün düşünülmüş gözəl, təsirli priyomdur.

Seyran Səxavətin poeziyası kimi nəsr də dəyərlidir. Bədii cəhətdən maraqlı, ideya-məzmun keyfiyyətlərinə görə orijinal nəsr əsərləri S.Səxavətin mənsub olduğu yazıçı nəslinin müvəffəqiyyətlərindəndir. İsi Məlikzadənin "Gümüşü göl əfsanəsi", "Dədə palıd", Elçinin "Dolça", "Ağ dəvə", Sabir Əhmədovun "Azıxa doğru", Sabir Azərinin "Dalanda" kimi nəsr əsərləri sırasında Seyran Səxavətin "Nekroloq"u da var.

Bu əsərlərdə insan həyatı, şəxsin fərdi və ictimai şüuru, əxlaqı, konkret insan talelərində reallaşmış olur. Milli şüurda baş verən milli anlayış məsələsinin ictimai düşüncədən estetik düşüncəyə keçməsi yaranan əsərlərdə reallaşır. Keçmiş həyat təsvirləri, baş vermiş və yaddaşına həkk edilmiş hər hansı həyat lövhələrinin yazıçının qələmə aldığı əsərdə məqsədə çevirməsi və qazandığı uğurlar müəllifə uğur gətirə bilir. Seyran Səxavət bu mənada uğurlara imza atıb. S.Səxavət həyat həqiqətlərinə dərinlən bələd olan, kənd, şəhər məişətini yaxşı bilən yazıçı kimi yaratdığı əsərləri - məsələn, "Nekroloq", "Hamı elə bilirdi", "Yüz ilin kişisi", "Mən kiməm", "Təndir çorəyi", "Leyli-Məcnun və ferma müdiri", "Haram pul", "Toy havası", "Rəmiş", "Karusel", "İstəmirəm", "Gün ağladılar", "Çayçı Rəşid" kimi nəsr əsərləri tədqiqatçıları gözəliyir. Poeziyası kimi nəsr də Azərbaycan ədəbiyyatının uğurlarıdır. F.e.d., tənqidçi Mürşüd Məmmədovun bu fikirləri ilə şəriklik ki, o bir yazıçı kimi, "XX yüzilliyin problemlərini, dərdlərini və nəhayət, 90-cı illərin itkilərini, Qarabağ dərdlərini, insanda insani başlanğıcın zədələndiyi və deformasiyaya uğradığı vaxtlarda insanı özünə qaytaran və onun təkrarsız fenomenliyini sübut edən söz ustasıdır". Onun nəsr əsərləri də dəqiq müşahidəyə, analitik təhlilə uyğun olaraq elmi-nəzəri fikirlərə yol açır. Onun "Nekroloq" romanı, "İt intervüsü", "Cəhənnəm" hekayələri ədəbi-tənqidçilər tərəfindən dəyərləndirilir. Ümumilikdə Seyran Səxavətin həm nəsrinə, həm də poeziyasına ədəbi, elmi-nəzəri baxımdan, fərdi üslub məsələsində müasir ədəbiyyatşünaslığa uyğun tendensiyalarla toxunulmalıdır.

Gülxani Pənah

Redaksiyadan: Yazının əvvəli 2 fevral 2019-cu il nömrəmizdə çap olunmuşdur. Texniki qüsurdan müəllifin imzası getməmişdir. Buna görə müəllifdən və oxuculardan üzr istəyirik.